

ЛИТЕРАТУРА

1. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса. -М.: Наука, 1968. -Т.1. -470 с.
2. Финько В.Д. Процессуальное положение прокурора в кассационной инстанции // Вопросы государства и права. -М.: Юридическая литература, 1970.
3. Давыдов П.М. Обвинение в советском уголовном процессе. -Свердловск: Средне-Уральское кн. изд-во, 1974. -187 с.
4. Фаткуллин Ф.Н. Обвинение и судебный приговор. -Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1965. -531с.
5. Альперт С.А. Обвинение в советском уголовном процессе. -Харьков, 1974. -38 с.
6. Маляренко В.Т., І.В.Вернидубов. Прокурор у кримінальному судочинстві. -К.: Юрінком Інтер, 2001. -237 с.
7. Даев В.Г. К понятию обвинения в советском уголовном процессе // Правоведение. -1970. -№ 11.
8. Мотовиловкер Я.О. Предмет советского уголовного процесса. -Ярославль: Ярославский ун-т, 1974. -96 с.
9. Грошевий Ю.М. Кримінально-процесуальні функції // Кримінальний процес України: Підручник

/За ред. Ю.М. Грошевого та В.М. Хотенця. -Харків: Право, 2000. -496 с.

10. Мичко М.І. Функції та організаційний устрій прокуратури. -Донецьк: Донеччина, 2001. -311 с.
11. Зеленецкий В.С. Возбуждение государственного обвинения в советском уголовном процессе. -Харьков: Изд-во при Харьк. гос. ун-те «Вища школа», 1979. -144 с.
12. Соловьев А.Б., Токарева М.Е., Халиулин А.Г. Прокурорский надзор за исполнением законов при расследовании преступлений. -М.: ООО Изд-во «Юрлитинформ», 2000. -176 с.
13. Филин Д. Обвинительный или исковой характер уголовного судопроизводства? Сравнительный анализ законодательства России и Украины // Российская юстиция. -2002 -№ 11.
14. Осокина Г.Л. Иск (теория и практика). -М.: Городец, 2000. -192 с.
15. Розин Н.Н. Уголовное судопроизводство. -Рига: Давид Гликсман, 1924. -599 с.
16. Случевский Вл. Учебник русского уголовного процесса. Судостроительство-судопроизводство. -СПб: Типография М.М. Стасюлевича, 1910.

Поступила в редколлегию 23.01.2003

ФІЛІН Д.В., ШТАНЬКО О.Ф. ОБВИНУВАЧЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ
Пропонується нова класифікація обвинувачення в кримінальному процесі.

***

FILIN D.V., SHATAN'KO A.F. CHARGE OF THE CRIMINAL PROCEDURE OF UKRAINE
The new classification of charge in the criminal procedure is offered.

УДК 343.711:343.102

О.Г. ШВИДКИЙ, канд. юрид. наук, доц.

Кіровоградська філія Національного університету внутрішніх справ

КВАРТИРНІ КРАДІЖКИ: ОПТИМАЛЬНІ СИСТЕМИ СЛІДЧИХ ДІЙ

Розглянуті типові недоліки в діяльності слідчих і оперативно-пошукових органів на початкових етапах розслідування злочинів, запропоновані рекомендації щодо поліпшення роботи слідчих підрозділів правоохоронних органів.

В загальній статистиці злочинів в Україні, значне місце займають квартирні крадіжки.

Ріст таких злочинів обумовлений загальносоціальною обстановкою в державі, з одного боку, та з другого - достатньо простими способами отримання злочинцями необхідних засобів для крадіжок. Традиційні способи профілактики таких злочинів - удосконалення всіх видів замикаючих пристроїв, сигналізації в квартирах, під'їздах багатоповерхових будинків, наявність вахтерів - до теперішнього часу не

дали значних результатів. Такий стан речей обумовлює необхідність здійснювати не тільки розробку й вдосконалення профілактичних засобів, але й розробку рекомендацій, спрямованих на оптимізацію діяльності слідчих та оперативно-розшукових підрозділів із розслідування квартирних крадіжок.

Традиційна схема розслідування квартирних крадіжок як вихідне положення розглядає заяву про скоєння злочину. Заява як потерпілого, так, іноді, і сторонніх осіб, є основою організації та проведення

першочергових слідчих дій та оперативно-розшукових заходів

Як правило, першочерговим є огляд місця події та проведення оперативних заходів по встановленню особи злочинця (групи злочинців). Однак, послідовність проведення слідчих дій та оперативно-розшукових заходів, а також вибір найбільш оптимальних із них за даних умов, змінюється залежно від обставин злочину.

В криміналістичній літературі досить широко висвітлені теоретичні проблеми слідчої ситуації і її роль в організації розслідування. Разом із тим, недостатньо вивченою є проблема так званої ситуації злочину, яка представляє собою, на відміну від слідчої ситуації, не комплекс доказової інформації на певному етапі розслідування, а тільки окремі фрагментарні відомості, що доводять злочинний характер події. Як наслідок, ці відомості є підставою для порушення кримінальної справи, та вони в деяких процесуальних ситуаціях можуть не мати юридичних наслідків. Таким чином, ситуація злочину процесуально відгороджена від слідчої ситуації етапом порушення кримінальної справи. В ході розслідування розглядуваної категорії злочинів складається слідча ситуація, як результат накопичення доказової на певних етапах розслідування [1].

Необхідно відзначити, що вибір комплексу і послідовності виконання слідчих дій та оперативно-пошукових дій пов'язується як з ситуацією злочину, так і слідчою ситуацією.

Найбільш типовими ситуаціями злочину при розслідуванні квартирних крадіжок є наступні: 1) при крадіжці злочинці невідомі, знайдені сліди взлому, 2) при крадіжці є дані про підозрюваних осіб, знайдені сліди пальців рук; 3) мала місце крадіжка, зафіксована через певний час після вчинення злочину, дані про злочинців відсутні; 4) крадіжка скоєна за 5-15 хвилин тому, є данні про спеціальні навички крадія; 5) крадіжка скоєна організованою групою, є чисельні сліди перебування злочинців, знайдені сліди транспорту, на якому вивозили меблі з квартири, а також є словесні портрети злочинців.

Відповідно до цих ситуацій, наведений перелік яких не є вичерпним, визначається система слідчих дій та оперативно-розшукових заходів, які в конкретних ситуаціях будуть найбільш оптимальними при організації розслідування.

Так, відповідно до першої ситуації, першочерговими діями є: а) огляд місця події; б) допит потерпілого; в) до оперативно-розшукових заходів може бути віднесених поквартирний обхід із метою з'ясування даних про прикмети зовнішності злочинця; г) перевірка в місцях можливого збуту викраденого майна, та наявності в них крадених речей; д) отримання консультації у спеціаліста відносно виду взлому та механізму його застосування.

Доцільно, щоб вказані дії проводились не послідовно, а у вигляді тактичної операції, яка допускає одночасне проведення таких дій, а, отже, й високий рівень організації розслідування

Друга ситуація розслідування полегшується тим, що є відомості про осіб, які підозрюються в скоєнні крадіжки, а також тим, що у процесі огляду виявляються сліди пальців рук, що можуть належати підозрюваним. У цьому випадку комплекс дій, які забезпечать у певній мірі швидкість розслідування, складається з огляду місця події та прилеглої місцевості, допиту осіб, що володіють даними про прикмети зовнішності підозрюваних, створення комп'ютерного портрету (у деяких випадках - малюваного) з метою забезпечення слідчо-оперативних груп необхідною інформацією, організації розшукових дій, а також перевірки місць збуту викраденого майна. До комплексу першочергових дій відносяться також: перевірка за місцевим обліком слідів пальців рук, що дає можливість встановити особу злочинця.

Найбільш криміналістично складною є третя ситуація, коли квартирна крадіжка виявлена після перебування значного проміжку часу, а відомості про злочинців відсутні. Таки випадки мають місце, коли господарі квартири відсутні протягом тривалого часу (поїздка у відрядження, відпустку, тощо) і відомості про крадіжку надходять по їх приїзді. Здійснення початкових слідчих та розшукових дій в такій ситуації ускладнюється відсутністю слідів і даних про прикмети злочинця. До того ж, в деяких випадках може мати місце неодноразове відвідування злочинцем такої квартири, при цьому вірогідність знаходження слідів пальців рук збільшується.

Основними слідчими діями в зазначеній ситуації буде огляд місця події і допит потерпілих про ознаки викраденого майна. Розшукові дії повинні мати на меті знайдення викраденого майна і отримання відомостей про особу злочинця шляхом використання інформації, зосередженої у криміналістичних обліках області.

У четвертій ситуації наявна інформація про надзвичайно короткий період часу, на протязі якого здійснена крадіжка, дозволяє висунути версії про особу злочинця і механізм скоєння злочину. Мова йде про те, що злочинець є попередньо обізнаний про планування квартири, в якій здійснена крадіжка, а також про наявність в нього спеціальних навичок, що дозволяють швидко відкрити або зламати замикаючий пристрій. Найчастіше такі крадіжки відбуваються у період, коли господар вийшов до магазину, школи або до дитячого садку з дитиною.

Система першочергових слідчих та оперативно-пошукових дій у цих випадках включає: а) огляд місця злочину за участю спеціаліста, спроможного дати консультацію про механізм проникнення у

приміщення (шляхом віджиму, взлому, підбору ключів, використання відмичок, і т.п.), б) допит потерпілого про ознаки викраденого; в) поквартирний обхід із метою отримання відомостей про осіб, яких бачили у час вчинення крадіжки біля житла потерпілого; г) звернення до криміналістично-забезпечуючої інформації - різного виду обліків; д) встановлення місця перебування або збуту викраденого шляхом здійснення розшукових дій.

П'ята ситуація, зустрічається найчастіше при заселенні новобудов, а також в період відпусток, і являє собою крадіжку, що скоюється організованим злочинним угрупованням, до складу якого входять господарі вантажних автомобілів, а також особи, що здійснюють вантажні роботи. Предметом таких крадіжок є дорогоцінні меблі, килими, картини, антикваріат. При такій організації крадіжки сторонні особи, а також сусіди не звертають особливої уваги на такі дії, вважаючи їх звичайними, що не викликають підозри.

Слідча ситуація в таких випадках представлена місцем взлому (відкривання) дверей, а також слідами взуття, рук. У деяких випадках можуть бути знайдені мікросліди у вигляді окремих ниток, частинок одягу. Певна інформація може бути отримана при дослідженні знайдених недокурків із метою подальшої ідентифікації особистості злочинця при проведенні генної експертизи.

Типовими слідчими і оперативно-розшуковими діями в таких випадках є: а) огляд місця події; б) допит потерпілого про ознаки викраденого; в) перевірка знайдених слідів за місцевими кримінальними обліками; г) перевірка торговельних організацій з комісійною торгівлею, ринків, меблевих магазинів із метою встановлення викраденого майна; д) встановлення транспорту, використовуваного для перевезення викраденого.

Наведені системи слідчих і оперативно-розшукових дій не є незмінними, вони повинні припускати певну динамічність. Із них можуть обиратися ті, які за думкою слідчих органів можуть бути найбільш інформативними, тобто, надавати інформацію, найбільш важливу у даний період розслідування. Разом з тим, така програма завжди виконує свою роль в забезпеченні швидкого розкриття і розслідування квартирних крадіжок. Запровадження таких цілей переслідує: а) організаційні аспекти - направлені на створення умов для швидкого й ефективного розслідування; б) заощадження процесуальних засобів розслідування; в) навчальну мету, спрямовану на навчання слідче-оперативних груп найбільш ефективним методом розслідування, які використовуються у тій чи іншій ситуації.

Проаналізовані матеріали дозволяють висунути пропозицію про подальше внесення систем слідчих і оперативно-пошукових дій у практичну діяльність

органів внутрішніх справ у вигляді соціальних криміналістичних методичних розробок. Такі системи можуть бути легко комп'ютеризовані.

Емпіричну базу з узагальнення і аналізу кримінальних справ про квартирні крадіжки (в тому числі і нерозкриті) склали матеріали кримінальних справ по розслідуванню квартирних крадіжок до постанови вироку суду. Теоретичні висновки ґрунтуються на вивченні й узагальненні 300 кримінальних справ, які знаходились в провадженні слідчих підрозділів Київської, Кіровоградської та Черкаської областей, у 250 з яких автор безпосередньо брав практичну участь.

Таким чином, серед злочинів, які вчинюються на Україні в даний період часу, квартирні крадіжки займають значне місце. Низький відсоток їх розкриття значною мірою обумовлений не тільки організаційними недоліками, але й відсутністю належних методик розслідування. Слідча практика показує, що в останні роки квартирні крадіжки набувають більш організованої і професійної спрямованості, відрізняються кваліфікованими способами вчинення, що включає в себе різноманітність дій по підготовці до крадіжки, безпосередньому проникненню в помешкання, заволодінню матеріальними цінностями та приховуванню слідів злочину.

Вивчивши значну кількість кримінальних справ і спираючись на дослідження, викладені в криміналістичній літературі, автор узагальнив такі суб'єктивні чинники, що впливають на вибір злочинцем способу вчинення квартирної крадіжки:

- а) знання злочинцем розташування об'єкта крадіжки, будови заборів дверей, місць знаходження цінностей, розпорядку дня потерпілого тощо;
- б) наявність (або відсутність) "крадійського досвіду", можливість використати звичні прийоми і хитрощі,
- в) відмінність особливості психічного портрету злочинця, його вік [2].

Звідси витікає, що типові недоліки в діяльності слідчих і оперативно-пошукових органів на початкових етапах розслідування зводяться до наступного:

- 1) недостатньо уважно проводяться огляди місця події (в деяких випадках взагалі не проводяться);
- 2) при оглядах мало використовуються науково-технічні засоби, зокрема, порошки для знайдення та фіксації слідів пальців рук;
- 3) недостатньо здійснюється координація дій слідчих і оперативно-пошукових органів при розшуку злочинців,
- 4) мало використовуються кримінальні обліки;
- 5) погано використовуються комп'ютерне вивчення словесних портретів можливих злочинців, а також фотороботи при допитах потерпілих;
- 6) не використовуються тактичні прийоми допи-

ту, направлені на встановлення і деталізацію прикмет зовнішності злочинця, що значно ускладнює зіставлення мальованих портретів і їх використання в цілях розшуку

На нашу думку, усунення вказаних недоліків буде багато в чому сприяти підвищенню ефективності розслідування квартирних крадіжок.

Необхідно зупинитися також на проблемах проведення товарознавчих експертиз по справах про квартирні крадіжки. Нині для встановлення вартості викраденого майна призначається судово-товарознавча експертиза. При цьому слідчі часто змушені звертатися до недержавних експертних закладів, які проводять необхідні дослідження тільки за умовою попередньої оплати. А це нерідко призводить до затягування розслідування і порушення

процесуальних термінів. Вихід з цієї ситуації вбачається у підготовці достатньої кількості фахівців-товарознавців в системі МВС України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Драпкин Л.Я. Общая характеристика следственных ситуаций. -М., 1985.
2. Швидкий О.Г. Планування та організація початкових слідчих дій при розслідуванні квартирних крадіжок: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 /Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. -Х., 2000. -18 с.

Надійшла до редколегії 18.01.2003

ШВИДКИЙ А.Г. КВАРТИРНЫЕ КРАЖИ: ОПТИМАЛЬНЫЕ СИСТЕМЫ СЛЕДСТВЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ

Рассмотрены типовые недостатки в деятельности следственных и оперативно-поисковых органов на начальных этапах расследования преступлений: предложены рекомендации по улучшению работы следственных подразделений правоохранительных органов.

***

SHVIDKY A.G. APARTMENT LARCENIES: OPTIMAL SYSTEMS OF INVESTIGATOR ACTIONS

The standard lacks in activity of investigator and operative-search organs on the initial stages of fact-finding of crimes are reviewed: the guidelines on improvement of activity of investigator subsections of law enforcement organs are offered.

УДК 343.292

А.Г. ШИЯН

Юридична академія Міністерства внутрішніх справ

ОБСТАВИНОЮ, ЩО ВИКЛЮЧАЄ ПРОВАДЖЕННЯ У КРИМІНАЛЬНІЙ СПРАВІ, АКТ ПОМИЛУВАННЯ БУТИ НЕ МОЖЕ

Обгрунтована можливість використання акту помилування як правової підстави звільнення від кримінальної відповідальності щодо особи, справа про яку була розглянута в судовому засіданні, ця особа була визнана винною у вчиненні злочину, вирок щодо неї вступив в законну силу.

Згідно з пунктом 4 частини 1 статті 6 Кримінально-процесуального кодексу України (далі КПК) кримінальну справу не може бути порушено, а порушена справа підлягає закриттю внаслідок акту амністії, якщо він усуває застосування покарання за вчинене діяння, а також у зв'язку з помилуванням окремих осіб.

Помилування окремих осіб як обставина, що виключає провадження у кримінальній справі, передбачалося не тільки у кримінально-процесуальному законодавстві України. Зазначена обставина була закладена в Основах кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік, прийнятих Верховною Радою СРСР 25 грудня 1958 року [1, с.303]. Це, у свою чергу, спонукало законодавців республік

колишнього СРСР включити її у своє кримінально-процесуальне законодавство. Не виключено, що вона може знайти відповідне місце у новому КПК України: частина 4 статті 200 проекту цього Кодексу, підготовленого робочою групою Кабінету Міністрів станом на 1 березня 2001 року, визначає: "Кримінальна справа не може бути заведена, а заведена підлягає закриттю за умови, що обвинувачений не вимагає повного розслідування справи і розгляду її в суді з метою своєї реабілітації ... у зв'язку з помилуванням" [2].

Аналіз цієї чинної норми кримінально-процесуального права (як і включеної до проекту КПК) свідчить про те, що вона визначає можливість застосування акту помилування до конкретних осіб